

ՀՅՈՒՄԻՍԱՅԻՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ԵՎ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ԿՐՈՆԱՊԵՏԵՐԻ ԺՈՂՈՎ ՌՈՍՏՈՎՈՒՄ

Մայիսի 2-ին Հյուսիսային Կովկասի և Անդրկովկասի կրոնապետերի ժողովին մասնակցելու համար Ռոստով-Դոն քաղաք ժամանեց Ամենայն Հայոց Հայրապետը իր շքախմբի անդամներ՝ Ծիրակի թեմի առաջնորդ Տ. Նարեկ եպս. Ծաքարյանի և Ս. Հոփիսիմե վանքի վանահայր Տ. Պարզև վրդ. Մարտիրոսյանի հետ: Հյուսիսային Կովկասի և Անդրկովկասի կրոնապետերի հավաքը հրավիրված էր Ռուս Եկեղեցու կողմից: Ռուս Ուղղափառ Եկեղեցին ներկայացնում էր Ռոստովի և Նովոչերկասկի միտրոպոլիտ Վլադիմիրը:

Մայիսի 3-ին, առավոտյան, Վեհափառ Հայրապետը այցելեց Ռոստովի և Չադրի հայոց եկեղեցիներ, որտեղ հանդիպում ունեցավ հայ հավատացյալների հետ՝ տալով նրանց իր հայրապետական օրհնությունը:

Նույն օրը, ժամը 14-ին, Վեհափառին այցելեց միտրոպոլիտ Վլադիմիրը՝ հրավիրելով Նորին Սուրբ Օծույթյանը այցելելու Ռոստովի և Նովոչերկասկի Մայր տաճարները: Նովոչերկասկում Վեհափառ Հայրապետին հրավիրեցին այցելելու նաև քաղաքի Պատմական թանգարան:

Երեկոյան միտրոպոլիտ Վլադիմիրը, ի պատիվ այդ ժողովին ժամանած կրոնապետերի, ընթրիք տվեց առաջնորդարանում, որին ներկա էին Վեհափառ Հայրապետը՝ իր շքախմբի անդամներով, Վրաց Իլիա Բ կաթողիկոսը, Բաքվից ժամանած Ծելխ-Ուլ-Իսլամ Փաշա-Ջադեհ, Հյուսիսային Կովկասի պունդիների կրոնապետ Մուֆթի Գեկկիևը, Համամիությունական ավետարանական բարեփոխումների խորհրդի նախագահ Լոգվինենկոն, միտրոպոլիտ Վլադիմիրը, ՍՍՀՄ Մինիստրների խորհրդին առընթեր կրոնական գործերի խորհրդի նախագահ պարոն Խարչևը, իր հետ ժամանած կրոնական գործերի խորհրդի պաշտոնյաներ՝ Ս. Ս. Կուզնեցովը և Ա. Բ.

Կազակովը: Ներկա էին նաև Ռոստովի մարզկոմի երկրորդ քարտուղար պարոն Բոկովը, Ռոստով քաղաքի կրոնական գործերի լիազոր Կազակովը:

Մայիսի 4-ին «Ինտուրիստ» հյուրանոցի կոնֆերենս-դահլիճում տեղի ունեցավ կրոնականների ժողովը, որը բացեց պարոն Խարչևը: Ապա հետևյալ ճառով հանդես եկավ Վեհափառ Հայրապետը:

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԽՈՍՔԸ

Սիրեցյալ հոգևոր եղբայրներ,

Ես շատ գոհ եմ, որ գտնվում եմ վերստին ձեր մեջ, բերելու Հայ Առաքելական Եկեղեցու ողջույնը ձեզ բոլորիդ, որ ներկայացնում եք եկեղեցական և կրոնական կազմակերպությունները Սովետական Միության մեջ:

Ինչպես միշտ մեզնից առիթներով, մենք հավաքվել ենք մի անգամ ևս խոստովանելու մեր հավատամքը, ի խնդիր խաղաղության և ժողովուրդների բարեկամության մեծ գաղափարների կենսագործման, համայն մարդկային աշխարհում:

Կարծում եմ, բոլորիս համար կրոնական սրբազան պարտականություն է՝ մեր խաղաղարար աղոթքը, խոսքը բերելու մեր օրերի մարդկության, աշխարհ, երբ աշխարհի վրա տարբեր շրջաններում շարունակում են մնալ այնքան ազնապալի կացություններ, այնքան անարդարություններ, այնքան տառապանքներ, այնքան ազգամիջյան թշնամանքներ ու տեղ-տեղ պատերազմական արյունալի գործողություններ:

Մխիթարություն է մեզ բոլորիս համար, որ մեր սովետական երկրում ապրում և աշխատում են մեր ժողովուրդները, մեր հավատացյալները, խաղաղ ու հաշտարիս գործակցության պայմաններում, մեր պետության խաղաղասեր միջազգային քաղաքականության մթնոլորտում, քաղաքականություն, որ մեզ հոգևորականներիս համար քաջալերանք է և ներշնչանքի աղբյուր:

Մենք պիտի շարունակենք նաև հետ այսու նույն հավատքով և նույն ապագայի սպասումներով, մեր պարտքը կատարել, միջազգային կյանքի հորիզոնի վրա մեր խոսքը բարձր հնչեցնելու ի նպաստ մի աշխարհի կառուցման՝ առանց սրի և առանց հրի, առանց ատոմական սպառնալիքների, առանց պատերազմական սպառնալիքների:

Եթե հեռավոր անցյալում, կրոնական հավատալիքների տարբերությունները դարձել են պատճառներ՝ ժողովուրդների փոխադարձ անհամդությունների և թշնամանքների, դա իմ կարծիքով շեղում է եղել իսկական կրոնական ոգուց և հետևանք ոչ կրոնական ազդակների, որոնց մասին խոսելը այստեղ իմաստ չունի:

Այսօր մենք բոլորս հեռու ենք կանգնած մեզնից իրավիճակներից, մեզնից ոգուց:

Մենք, սովետական իրավակարգի տակ գործող Եկեղեցիներիս և կրոնական կազմակերպություններիս համար, մեր կրոնական հավատալիքների և ուսմունքների միջև գոյություն ունեցող տարբերությունները չենք նկատում մեզ բաժանող, մեզ հակադրող ազդակներ: Մեզանից ամեն մեկը, պահպանելով հանդերձ իր կրոնական հավատամքը և իր հոգևոր

ավանդությունները, հարգում և գնահատում է իր քույր Եկեղեցու և կրոնական կազմակերպությունների հոգևոր բարոյական արժեքները:

Մեր ըմբռնումով պատմականորեն ծնունդ առած ու զարգացած կրոնները, իրենց միջև եղած տարբերություններով իրար հարստացնում են, պայմանավ անշուշտ, որ նրանք հեռու մնան մոլեռանդություններից և այլաբնույթներից: Չի՞հենք միայն մեկ գրքի մարդիկ: Ես քրիստոնյա եմ և իմ Սուրբ Գիրքը Քրիստոսի Ավետարանն է, սակայն ես շահեկանությամբ եմ կարդում նաև Թալմուդից և Զորանից ու գտնում եմ այստեղ գնահատանքի արժանի գաղափարներ:

Նույն խոհերը ես կուզեի այստեղ քերել նաև մշակութային կյանքի վերաբերյալ: Մենք տարբեր Եկեղեցիներ և կրոնական կազմակերպություններ, զանազանվում ենք մեկս մյուսից ոչ միայն մեր կրոնական ուսմունքներով, այլ նաև ազգային-մշակութային արժեքներով: Մենք տարբերվում ենք իրարից մեր պատմական ժառանգություններով և ազգային լեզուներով, մեր ազգային մշակույթներով, մեր ազգային հոգեբանությամբ:

Ազգերի մշակույթները, մեկը մյուսին անհաղորդ մկատել կամ մեկը մյուսին հակադրել, կամ ժխտել իրավունքը ամեն մի ազգի մշակույթի գոյության ու զարգացման, դա պիտի լինե՞ր պարզապես տգիտություն և հետադիմություն: Ինչքան անհրապույր պիտի լինե՞ր այս աշխարհը, եթե բոլոր մարդիկ նույն լեզվով խոսեին, նույն ձայնով աղոթեին, նույն երգերը երգեին, եթե մեկ ու միօրինակ մշակույթ ունենային, եթե մեկ հոտ և մեկ հովիվ լինեին:

Իրականությունը այն է, որ ազգային լեզուներն ու մշակույթները իրար հարստացնում են, իրար ամբողջացնում են, իրար իմաստավորում են:

Ահավասիկ իմ կարծիքով կրոնական և մշակութային հիմքերը այն հասկացության, որ մեր երկրում կոչվում է ինտերնացիոնալիզմ, կամ ինտերնացիոնալ ոգի, որ ամուր հիմքերից մեկն է մեր սովետական մեծ երկրի, իր կազմավորման իսկ օրերից սկսյալ իբրև ազատագրված ազգությունների եղբայրության մի ամրակուռ դաշինք: Կկամենայի այստեղ նաև հաստատել, թե ինտերնացիոնալ ոգին շատ հարագատ է մեզ քրիստոնյաներիս: Գուցե ուղիղ կլինե՞ր հիշել, որ պատմության բեմի վրա առաջին ինտերնացիոնալ գաղափարի փառաբանողը դա Քրիստոսի Ավետարանն է եղել և Ս. Գողոս առաքյալի ուսմունքը:

Ինտերնացիոնալ ոգի նշանակում է Սովետական Միության ազգային Հանրապետությունների և ամեն մի Հանրապետության տարածքի վրա բնակվող ազգությունների միջև խաղաղ գոյակցություն և գործակցություն, նշանակում է, որ ամեն ազգություն հարգի մյուսի ազգային ինքնությունը և արժանապատվությունը, որ ամեն ազգություն հարգի մյուսի ազգային լեզուն ու մշակույթը, որ ամեն ազգություն հարգի մյուսի կրոնական հավատը:

Ինտերնացիոնալիզմը չոկ վերացական գաղափար չէ, այլ անկեղծ ապրում ամեն մի սովետական քաղաքացու սրտում և կենդանի հավաքական գիտակցություն, արտահայտված հասարակական կյանքում, իրավապես և գործնապես, համաձայն մեր երկրի օրենսդրական նախատեսությունների: Այլապես ինտերնացիոնալիզմի մարդասիրական մեծ գաղափարը կարող է վերածվել պատրանքի և խաբկանքի: Ես համոզված եմ, որ եթե վերջին երեսուն տարիներին իրապես պահպանվել լենինյան ին-

տերնացիոնալ ոգին հաշերի հանդեպ, մեզ կխնայվեին Լեոնային Ղարաբաղի տագնապը և Սոմգալիթի ողբերգությունը:

Մենք սովետական ժողովուրդներս, մանավանդ մենք դրացի ժողովուրդներս, պետք է ավելի սովորենք միատեղ ապրել, միատեղ քաղել, միատեղ աշխատել, միատեղ տիրել և միատեղ ուրախանալ:

Կրոնական և ազգայնական մոլեռանդություններն ու հակակրթությունները, մեկը մյուսի ազգային-մշակութային ինքնությունը ժխտելու ձգտումները, դեպի ֆաշիզմ տանող ճանապարհն է, մի սև ճանապարհ, որից հենու ենք անշուշտ բոլորս:

Իմ խոսքը մասնավորելով անդրկովկասյան ժողովուրդներին, կուզեմալի այստեղ սրտանց հաստատել, թե հատկապես հայ և ադրբեջանցի ու վրացի դրացի ազգություններս կոչված ենք միատեղ ապրելու խաղաղ ու համերաշխ, փոխադարձ հարգանքով, միշտ կողք-կողքի երբեք իրարից անբաժան և երեքս երբեք անբաժան ռուս մեծ եղբայր ժողովրդից: Դա հրամայականն է մեր պատմության և մեր նախատագրի:

Սովետական Միությունը իր սահմանադրական կառուցվածքով, բազմաթիվ ազգությունների, բազմաթիվ մշակույթների, բազմաթիվ կրոնական հավատալիքների մի եղբայրություն է, մի սիմֆոնիա է: Եկեք ձեռք-ձեռքի տված մենք հոգևորական գործիչներս ևս նպաստենք, որ այդ սիմֆոնիան, սովետական հումանիզմի սիմֆոնիան աշխարհով մեկ հնչի ավելի ներդաշնակ, ավելի բազմերանգ, ավելի հզոր:

Այս թող լինի նաև մեր բոլորիս նպատառը, կյանքի կոչելու համար հեղափոխիչ այն մեծ գործը, որ մեր օրերին կոչվում է վերակառուցման և դեմոկրատիայի գործ:

Իմ խոսքը վերջացնում եմ՝ Սուրբ Գրիգոր Նազիազանցու (հեղինակ 4-րդ դարի) «Փախուստ ի Պոնտոս» նշանավոր գրությունից, որ կարող է ծառայել իբրև հարազատ արտահայտությունը մարդասիրական բարոյական ոգու՝

«Մեր նմաններին, ոմանց նկատում ենք բարի, ոմանց չար, ոչ համաձայն նրանց կյանքի գործերի, այլ նաչած թե նրանք մեզ բարեկամ են, թե հակառակորդ: Եվ ինչ որ դատապարտելի ենք գտնում ուրիշների համար, հիանալի ենք գտնում մեզ համար» (Փախուստ 80):

Աստված խաղաղության և սիրո եղիցի ընդ ձեզ. ամեն:

Այնուհետև խոսեցին բոլոր կրոնապետերը:

Ժողովի վերջում որոշվեց բոլորի համաձայնությամբ մի կոչ ուղղել Հյուսիսային Կովկասի և Անդրկովկասի հավատացյալներին:

ՈՒՂԵՐՁ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ԵՎ ՀՅՈՒՄԻՍՏԱՅԻՆ ԿՈՎԿԱՍԻ

ՀԱՎԱՏԱՑՅԱԼՆԵՐԻՆ

Սիրեցյալ եղբայրներ և քույրեր,

Աստուծո ողորմությամբ մենք՝ ներքո ստորագրյալ հոգևորականներս, որ ներկայացնում ենք Անդրկովկասի և Հյուսիսային Կովկասի քրիստոնեական Եկեղեցիները և մահմեդական կրոնական կազմակերպությունները, հավաքվել ենք մի այնպիսի ժամանակ, երբ մեր հայրենիքը ապ-

րում է բարեատեղծ փոփոխությունների ու հասարակության բարոյական նորոգման շրջան: Դա խորհրդանշան է հանդիսանում վերջերս տեղի ունեցած հանդիպումը ՍՄԿԿ ԿԿ գլխավոր քարտուղար Մ. Ս. Գորբաչովի և Մոսկվայի ու համայն Ռուսիայի Պիմեն Պատրիարքի և Ռուս Պրավոսլավ Եկեղեցու Սինոդի անդամների միջև: Մենք ամբողջությամբ մեր հավանությունն ենք տալիս այդ հանդիպման ընթացքում արտահայտված գաղափարներին և դրույթներին:

Հանդիպման ընթացքում ընդգծվել է, որ վերակառուցումը, դեմոկրատացումը, հրապարակապետությունը, պռանց որևէ սահմանափակումների, վերաբերվում են նաև հավատացյալ քաղաքացիներին: Հատկապես վերաբերվում է բարոյական ոլորտին, որտեղ համամարդկային նորմաներն ու սովորությունները կարող են նպաստել մեր ընդհանուր գործին: Աղոթքով և գործով մենք պետք է օգնենք վերակառուցմանը:

Պատգամներից մեկը, որոնք կտակել է մեզ Ամենաբարձրալը, և որոնք մենք կրում ենք մեր արտերում, ժողովուրդների անքակտելի եղբայրությունն է: Մարդու կոչումն իսկ է ապրել խաղաղությամբ և հաշտությամբ, եղբայրաբար կիսելով ամեն ուրախություն և վիշտ: Ահա թե ինչու մեր մտքերն ու արտերը չէին կարող չմթազմվել ծանոթ տխուր դեպքերի պատճառով, որոնք տեղի ունեցան վերջերս մեր ռեգիոնում: Դրանք խիստ փորձության ենթարկվեցին հայերի ու ադրբեջանցիների պատմական բարեկամության ամրությունը: Այն օրերին մենք առանձնահատուկ արությամբ ու գթասրտությամբ գիտակցեցինք այդ բարեկամության կենսական կարևոր նշանակությունը, աչքի լույսի պես այն պահպանելու անհրաժեշտությունը:

Մենք բարոյական պարտականություն ենք ընդունում մեզ վրա՝ միասնաբար աշխատել հանուն եղբայրության ամրապնդման և փոխըմբռնման, համաձայն Մ. Ս. Գորբաչովի ուղերձի ոգու՝ հասցեագրված Ադրբեջանի ու Հայաստանի ժողովուրդներին: Ուղերձի առկա կոչերը՝ պաշտպանել սովետական ժողովուրդների եղբայրությունը, անասան հավատքը, որ միայն միասնությամբ կարելի է ապահովել մեր հասարակության զարգացումը և հասնել նորոգման մեծ խնդիրների հաջող իրականացմանը, խորապես ներդաշնակ են հավատացյալների սպասումներին, ողջ սովետական ժողովրդին, որն ունի մի ընդհանուր պատմություն, մի հայրենիք, և մի ապագա:

Դրա գիտակցումը վառ կերպով դրսևորվեց մեր այս եղբայրական հանդիպման ընթացքում: Մենք միասնական ենք այն բանում, որ բարեկամության ձգտումը, սերը մերձավորի հանդեպ ամեն մեկի արտի և խղճի անբաժանելի մասն է: Մենք խորապես համոզված ենք, որ մեր ժողովուրդների ճանապարհը մեկ է: Դա միասնաբար ապրելու ճանապարհն է սովետական միասնական ընտանիքի մեջ, փոխվստահության և եղբայրության պայմաններում:

Սիրեցյալ եղբայրներ և քույրեր,

Հանուն մեր սրբազան իդեալների, հանուն սիրո՝ մեր հայրենիքի նկատմամբ, եղբայրական սիրո ու փոխադարձ ըմբռնման կոչ ենք անում ձեզ և բոլոր նրանց, ովքեր թանկ են գնահատում իրենց երեխաների երջանկությունը, հարազատ օջախի բարօրությունը:

Թող այն մտքերը, զգացումներն ու սպասումները, որ մենք արտահայտեցինք այս հանդիպման ժամանակ, իրականանան մեր կրոնական և

հասարակական կյանքում: Թող փոխադարձ ըմբռնման ոգին ներթափանցի ամեն մի հավատացյալի սիրտը: Թող հաղթանակեն սերը, եղբայրությունը և խաղաղությունը:

Ամենակալ Աստված, ստեղծիչը տիեզերաց և արդար դատավորը մարդկանց, թող իր խաղաղարար շունչը տարածի համայն աշխարհի վրա, որպեսզի ժողովուրդները բոլոր կարողանան գտնել ճշմարիտ ճանապարհը եղբայրության, արդարության և խաղաղության: Ամեն:

ՎԱԶԳԵՆ Ա.

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

ՇԵՅԽ-ՈՒԼ-ԻՍԼԱՄ ՓԱՇԱ-ՋԱԴԵ

ԻԼԻԱ Բ.

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ-ՊԱՏՐԻԱՐԳ
ՀԱՄԱՅՆ ՎՐԱՍՏԱՆԻ

ՄՈՒՖՏԻ Մ. ԳԵԿԿԻԵՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՀՅՈՒՄԻՍՏԱՅԻՆ ԿՈՎԿԱՍԻ

ՎԼԱԴԻՄԻՐ

ՄԻՏՐՈՊՈԼԻՏ ՌՈՍՏՈՎԻ ԵՎ
ՆՈՎՈՉԵՐԿԱՍԿԻ

Ա. ԼՈԳՎԻՆԵՆԿՈ

ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ

ԱՎԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ

ՔՐԻՍՏՈՆՅԱ ԲԱՊՏԻՍՏՆԵՐԻ

ԽՈՐՀՐԴԻ ՆԱԽԱԳԱՀ

Ռոստով-Դոն,

4 մայիս 1988

Ժողովից հետո տեղի ունեցավ հարցազրույց, որտեղ Վեհափառ Հայրապետը պատասխանեց «Իզվեստիա» թերթի, Ռոստով քաղաքի «Մոլոտ», «Երեկոյան Ռոստով», ինչպես նաև Ռոստով քաղաքի ուղիղի թղթակիցների հարցերին:

Նույն օրը, երեկոյան, Վեհափառ Հայրապետը վերադարձավ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին:

